

CRIME ȘI JAFURI ALE SOLDAȚILOR SOVIETICI ÎN BASARABIA, 1944-1945. DATE NOI DIN ARHIVELE DIN CHIȘINĂU

CRIMES AND ROBBERIES OF RED ARMY SOLDIERS IN BESSARABIA, 1944-1945. NEW DATA FROM CHIȘINĂU ARCHIVES

Igor CAȘU,

Centrul de Studiere a Regimurilor Totalitare și Războiului Rece
Facultate de Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat, Chișinău

Rezumat. *Tema legată de comportamentul soldaților sovietici în Basarabia în anii 1944-1945 nu a constituit încă obiectul unei cercetări aprofundate. În acest articol, încercăm să schițăm câteva repere tematice privitoare la acest subiect. Sursele care au stat la baza articolului provin două arhive din Chișinău, anume Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova (AOSPRM) și Arhiva Ministerului de Interne a Republicii Moldova, fostul MVD al RSSM (AMAIMR-MVD).*

Cuvinte cheie: *Armata Roșie, NKVD, SMERȘ, crime, delapidări.*

CZU: 94(478) "1944/1945"

Abstract. *The topic related to behavior of Soviet soldiers in Bessarabia in 1944-1945 have not been yet an object of an extensive research. In this article, I try to sketch several thematic lines regarding this subject. The article is based on documents from two former Soviet archives located in Chișinău: The Archive of the Social-Political Organizations of the Republic of Moldova (AOSPRM) and the Archive of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova, former MVD of MSSR (AMAIMR-MVD).*

Keywords: *Red Army, NKVD, SMERSH, crime, robbery.*

UDC: 94(478) "1944/1945"

La mijlocul lui martie 1944, Armata Roșie a ajuns la linia Nistrului, ocupând Nordul Basarabiei și o parte importantă a centrului provinciei. Din martie până la începutul lui septembrie 1944, capitala RSS Moldovenească este stabilită la Soroca. Comportamentul soldaților sovietici este unul care se manifestă prin fărâdelegi în masă și crime împotriva populației civile basarabene, indiferent de apartenență etnică a acesteia. Contextul războiului este cel care explică parțial dezordinea din teritoriu, dar ele continuă și în anul următor și se accentuează în a doua jumătate a lui 1945, adică după încheierea celui de-al doilea război mondial.

Militari sovietici amenință și omoară pentru vin

Documente oficiale sovietice depistate în ultimul timp în arhivele de la Chișinău abundă în informații cu privire la comportamentul soldaților sovietici. De exemplu, la 29 martie 1944, în satul Bujerovca, județul Soroca, trei militari sovietici s-au năpustit în gospodăria unui țăran pe nume de familie Costin, au furat câteva căldări de vin, o valiză și un coș pline cu diferite bunuri. L-au

amenințat pe păgubaș că în cazul în care va striga după ajutor, va fi împușcat pe loc. Bietul om a preferat să nu se pună cu hoții și ia lăsat să plece în voie, ceea ce însă ia făcut pe făptași încă și mai năvălași. Or, chiar a doua zi oaspeții nepoftiți, care s-au prezentat – unul în calitate de colonel și altul căpitan SMERȘ – au cerut din nou vin și mâncare pe care le-au consumat pe loc. După aceasta, au prins și mai mult la curaj și au chemat subalternii cu mașina și le-au ordonat să confişte tot ce se găsea prin casă, inclusiv veselă de bucătărie, dar și 30 de saci de porumb, 6 puduri (aproape o sută de kilograme) de făină. Jaful nu era complet dacă ofițerii sovietici nu confiscău și un bou, două vaci, 4 oi și 5 găini, ceea ce au și făcut. Alteori jafurile ofițerilor și soldaților sovietici erau însoțite de folosirea violenței sau asasinarea celor pe care îi prădau. Un asemenea caz a avut loc pe 21 aprilie 1944 la Soroca – capitala de atunci a RSSM. Opt militari din unitatea a 8-a de tancuri din cadrul Frontului 2 ucrainean au dat buzna la cetățeanul A. A. Grițenco și au cerut în formă ultimativă să fie serviți cu vin. Întrucât gospodarul i-a refuzat, soldatul Gomzeakov T. I. și alții au început să-l amenințe cu arma. L-au bătut măr pe Grițenco, confiscându-i 200 litri de alcool. Astfel, pe 4 aprilie 1944, în satul Zagoreni, raionul Chiperceeni (astăzi în Orhei), doi militari sovietici au solicitat vin de la un locuitor al satului și, fiind refuzați, l-au împușcat mortal pe fiul stăpânului și s-au dus în alt sat. Un raport al Comisariatului de Interne al RSSM (NKVD) înregistra faptul că adeseori militari sovietici începeau să împuște din arme automate, puști și pistoale fără nici un motiv anume (безцельная стрельба). Ca urmare, erau răniți sau uciși cetățeni locali nevinovați. Un asemenea incident a acut loc pe 10 aprilie în satul Bolohani, județul Orhei, când a fost rănit de militari sovietici un cetățean pe nume Migu (probabil Micu), iar pe 16 aprilie în satul Drochia, raionul Târnova, județul Soroca, a fost ucisă o femeie pe nume de familie Stati. Pe 27 aprilie în satul Susleni, raionul Susleni, județul Orhei, în locuința cetățeanului Sergheev au descins 3 militari sovietici care au început să împuște fără avertizare. De frică, Sergheev a sărit pe fereastră, încercând să se salveze. Militarii sovietici au împușcat în direcția sa din armă automat, rănindu-l grav, după care au spart lacătul beciului și au confiscat 6 căldări de vin.

În satul Briceni, din raionul Târnova, pe 23 mai 1944 un grup de militari sovietici din compania de infanterie 150 a armatei a 27-a din cadrul Frontului 2 ucrainean în componența sublocotenentului Krol A.A., sergentului Lukianenko M.T. și a altora au intrat prin efracție în locuința cetățeanului Gerșfeld și găsind vin, în lipsa acestuia, au început să consume și apoi să jefuiască locuința acestuia. La revenirea stăpânului acasă, a aflat unde se îndreptau făptașii, ia ajuns din urmă și i-a rugat să-i restituie măcar banii furați (700 de ruble). Însă, în loc să-i dea banii înapoi, ofițerii Krol și Lukianenko l-au luat la bătaie și i-au mai confiscat lui Gerșfeld și banii pe care îi avea la el (268 ruble)¹.

¹ Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova (AOSPRM), Fond 51, inventar 2, dosar 47,

Confiscare de vite

Alteori militarii sovietici se specializau în furtul animalelor. Astfel, în noaptea de 16 spre 17 aprilie 1944, în satul Bolohani, județul Orhei, sergentul major Isakov din regimentul 126 de pușcași a diviziei 41 din armata a 4-a sovietică, împreună cu soldatul Kravcenko au furat o vacă de la cetățeanul Melnic și au sacrificat-o imediat. Asemenea furt de animale s-a înregistrat și în satul Mocra, raionul Râbnîța, în noapte de 6 spre 7 iunie 1944. Un grup de militari din cadrul unității militare nr. 31175 a diviziei 203 de pușcași în frunte cu comandatul Iakubinski A.S. au delapidat o vacă pe care au tăiat-o, precum și câțiva porci de la cetățeanul Troianovski. Un caz similar a fost raportat în ziua de 8 iunie 1944 și în satul Șuri, raionul Drochia, județul Soroca. Un grup de militari din batalionul 156 de pușcași ai unității militare nr. 07232, în componența lui Oleško V.A., comsomolist, Tepleakov N. P., Meșcereakov I.A., Kornev F.A., Iankovski D. F. și alții, fiind în stare de ebrietate, au trecut pe la o stână și au cerut de la paznicul acesteia 2 berbeci. Primind refuz, Kornev a început a împușca, drept rezultat a fost rănit paznicul, dar și ostașul Hodaev (din neatenție). Ca urmare, militarii sovietici au dat drumul la toate oile din stână și au luat-o la fugă. În mai 1944, unui țăran din satul Răduleni, raionul Ungheni i-a fost confiscate caii în timp ce efectua lucrări de câmp. Făptașul s-a dovedit a fi sublocotenentul Enolțev din brigada 124 de pușcași din cadrul armatei a 6-a, comandant de pluton².

Crime săvârșite de cazaci în 1944

O serie de fărâdelegi și crime au fost săvârșite în Basarabia în primăvara și vara anului 1944 de către unități de cazaci din cadrul Armatei Roșii. Astfel, pe 6 mai 1944 în satul Ciutulești, raionul Florești, județul Soroca, s-a oprit pentru a înnopta regimentul nr. 04595 din cadrul corpului cavaleresc 465. Cazacii fuseser repartizați de administrația satului în casele țăranilor, câte 10-20 de persoane într-o casă. După ce au servit mult alcool, cazacii au început să înjure și să caute motiv de ceartă. Ca urmare, s-au năpustit asupra țăranilor și le-au confiscat bunurile din case, după care, sub amenințarea cu arma, au confiscat vite, păsări de casă, pâine și alte produse alimentare. De exemplu, numai de la țăranul Țurcanu, un grup de cazaci alcătuit din 30 de persoane au confiscat 160 kg de orz, 100 kg de făină și 3 găini. În momentul în care Țurcanu a protestat spunând că va înainta plângere autorităților sovietice, i s-a replicat franc: „Dacă vei vorbi, vei fi împușcat”. La rândul său, de la țăranul Catruc 3 cazaci au confiscat o oaie, iar de la țăranul Bragaru i-au tăiat porcul, au luat 10 găini și au dispărut fără urmă. Alți 5 cazaci cazați la o țărană, fiind în stare avansată de ebrietate, s-au certat între ei și s-au tăiat înde ei cu lamele, după care au dat jos de pe pereți un covor, au confiscat hainele gospodinei și au plecat mai departe³.

ff. 60-62.

² AOSPRM, F. 51, inv. 2, d. 47, ff. 64-65.

³ Arhiva Ministerului de Interne a Republicii Moldova, fostul MVD al RSSM (AMAIROM-MVD), F. 16, inv.

Conflicte între militari sovietici și organele civile sovietice

Militarii sovietici erau agresivi nu numai cu populația locală, dar și cu reprezentanți ai puterii sovietice din alte instituții, spre exemplu, din organele de partid, dar și din comitetele executive ale sovietelor de deputați. Astfel, pe 18 aprilie 1944, un grup de militari conduși de un locotenent au înconjurat câteva căruțe sub îndrumarea președintelui comitetului executiv al raionul Cotuijeni Ciornii și i-au confiscat acestuia 2 cai. Un detaliu interesant este că pentru a nu putea ieși din încercuire, militarii sovietici au minat un pod pe care putea să evadeze grupul de țărani cu căruțe coordonat de Ciornii. O noapte mai devreme, pe 17 spre 18 aprilie, un grup de ofițeri sovietici a înnoptat în casa unei oarecare Spivakova, colaboratoare a Comitetului executiv județean Soroca care i-a servit cina și le-a pregătit să doarmă. Drept răsplată, dimineața ofițerii i-au confiscat stăpânei un sac cu făină și un litru de ulei, pe care aceasta le-a primit de la magazin.

Alteori unitățile militare, invocând circumstanțele războiului, se dedau unor stricăciuni fără nici un motiv și necesitate anume. Spre exemplu, unitatea militară nr. 32020 a fost încartiruită la o bază experimentală agricolă, a dat foc stâlpilor de lemn din viță-de-vie, provocând distrugerea a 15 mii de hectare de podgorii, precum și 1,5 mii ha de puiți de pomi fructiferi, jumătate de hectare de teren de căpșuni, precum și 12,5 ha teren de grâu și lucernă. Parcă stricăciunile nu au fost suficiente, la plecarea, șeful unității nr. 93421, general maiorul Koroliov a dispus confiscarea mobilei din stațiunea experimentală, care consta din 27 de mese de cabinet, 120 de scaune, 14 divanuri, confecționate din pluș și piele naturală, 5 paturi din nichel, precum și aproape toată biblioteca. Transferându-se în localitatea Râșcani, în noaptea de 31 spre 1 iunie 1944, ofițeri și soldați ai unității militare respective, de comun acord cu șeful adjunct al unității colonelul Beloglazov, au distrus ferestrele și ușile depozitului raional, confiscând bunuri de valoare, confiscate de autoritățile sovietice de la populația locală. Deși au pus mâna pe o pradă destul de impunătoare, acest lucru nu le-a fost de ajuns. În aceeași noapte s-au năpustit asupra unor case ale oamenilor de rând, dar și ale lucrătorilor organelor de partid și sovietice, alungându-i pe aceștia din locuințele lor⁴. Militarii se considerau în drept să beneficieze din plin de toate avantajele oferite de locuințele organelor de partid și de stat sovietice, exprimând un dispreț nedisimulat, dar și invidie, față de privilegiile de care se bucurau acestea.

Criminalitatea în rândurile militarilor sovietici după 9 mai 1945

Sfârșitul războiului nu a provocat neapărat reducerea criminalității printre militarii încartiruiți în localitățile urbane din Basarabia. De exemplu, conform unui raport al NKVD al RSSM de la sfârșitul anului 1945, numai în ultimele zile ale anului în Chișinău au săvârșite peste 230 de infracțiuni și reținuți 153 de

1, d. 11, ff. 28-28 verso.

⁴ AOSPRM, F. 51, inv. 2, d. 47, ff. 62-63.

persoane, dintre care 65 % erau militari din Armata Roșie. Dintre aceștia, 48 de persoane se făceau vinovate de huliganism și provocarea unor desfrâuri; iar alte 93 – de furturi, stări de ebrietate și pe fondul acestora – huliganism⁵. Organele de interne erau revoltate de faptul că în loc să ajute miliției în lupta contra criminalității, ostași și ofițeri ai Armatei Roșii comiteau ei crime și, mai mult, puneau piedici autorităților în acest sens. Astfel, căpitanul Golubkov, locotenentul major Vrublevski și sublocotenentul Tarasov, toți lucrători ai comisariatului militar Chișinău, fiind reținuți de patrulă pentru huliganism, au sărit la bătaie, provocând grave răni corporale. Au fost la un pas chiar să-i omoare pe milițieni, acest lucru fiind evitat de ajutoarele venite în timp util în sprijinul celor agresați.

În altă ordine de idei, rata de crime penale săvârșite de soldați și ofițeri ai Armatei Roșii era destul de ridicată. De exemplu, au fost înregistrate peste 25 de infracțiuni penale descoperite în perioada 15 noiembrie – 31 decembrie 1945 în RSSM, autorii cărora erau militari în termen. Dintre acestea, 7 erau omoruri, 9 – jafuri cu aplicarea violenței, 4 – furturi de apartamente și 5 cazuri de huliganism, susceptibile de a fi calificate drept infracțiuni penale. Au fost înregistrate și numeroase cazuri de folosire a violenței sau amenințare cu violența de către soldați și ofițeri sovietici împotriva unor cetățeni simpli. Unul din aceste cazuri s-a întâmplat pe 4 decembrie 1945 în cartierul Sculeanca din Chișinău, când cetățeanul Georghită G. S. a fost prădat din propria locuință de soldații Skorobogatov S.I. și Jivaev V.V. Cea mai mare rată a criminalității, după orașul Chișinău, era înregistrată în județul Bălți, Bender și Cahul. În Ungheni, spre exemplu, la 18 decembrie 1945 militarii sovietici în termen Vasin, Lașko, și Filatov din unitatea militară nr. 52353 l-au omorât pe cetățeanul Zamurco P.P. pentru că acesta declarase la miliție faptul că cei trei militari i-au furat 2 oi. În aceeași zi, în Bender, sergenții majori Listrovoi, Eremenko, Vasiliev și alții l-au atacat în plină stradă pe cetățeanul Rîșatov V.F. cu scopul de a-l deposeda de bani. În momentul în care acesta a încercat să fugă, militarii au deschis foc și s-au rănit grav, confiscându-i 1000 de ruble. Un caz similar s-a întâmplat în satul Abaclia, județul Cahul, pe 5 decembrie 1945. Militarii în serviciu Koval și Adal au început să împuște unde se nimerea în semn de protest față de refuzul unui țaran pe nume Topaci de a le da vin. Ca urmare, ia confiscat țaranului 14 păsări de casă și s-au ascuns⁶.

După cum se observă, crimele comise de militarii sovietici în Basarabia în anii 1944-1945 sunt numeroase, victimele cărora erau de obicei oameni simpli, dar și reprezentanți ai partidului sau ai organelor sovietice locale și, uneori, chiar lucrători ai miliției. Terminarea războiului în mai 1945 nu a dus la scăderea criminalității în rândurile militarilor sovietici în termen. Nu întâmplător puterea

⁵ AMAIRM-MVD, F. 16, inv. 1, d. 19, f. 48.

⁶ AOSPRM, F. 51, inv. 4, d. 46, ff. 1-2.

sovietică a ținut în secret crimele săvârșite de ostași și ofițeri ai Armatei Roșii pe teritoriul Basarabiei, întrucât aceste cazuri compromiteau propaganda oficială despre rolul de eliberator al militarilor sovietici și comportamentul lor pretins impecabil. Și, deși și militarii altor state au săvârșit crime în timpul războiului și după, victime fiind persoane civile, specificul fenomenului întâlnit în Armata Roșie era faptul că frecvența acestora era mult mai mare prin comparație, erau făcute prin aprobarea ofițerilor sovietici de rang înalt și altele erau săvârșite chiar cu participarea lor nemijlocită. De regulă erau pedepsite doar cazurile în care erau implicați soldați, ofițerii fiind rareori penalizați.